

Capitolul I. Urmărirea penală

§1. Noțiuni introductive

Urmărirea penală este prima fază a procesului penal, pe parcursul căreia organele de urmărire penală efectuează activități procesuale premergătoare judecătii^[1].

Pentru realizarea justiției penale într-un stat de drept, în sensul descoperirii infracțiunilor, identificării și prinderii infractorilor, strângerii probelor necesare, în cadrul mecanismului procesual s-a conturat necesitatea obiectivă ca, înainte de activitatea de judecare propriu-zisă, să existe o activitate prealabilă și diversificată, reglementată într-o etapă procesuală separată. Astfel această fază obligatorie a procesului penal, urmărirea penală, apare ca esențială prin prisma necesității restabilirii ordinii de drept și sancționării celor vinovați pe baza unor probe certe, indubitabile sub aspectul persoanei ce a săvârșit fapta prevăzută de legea penală și a vinovăției acesteia^[2].

1.1. Obiectul urmăririi penale

Conform art. 285 alin. (1) C. proc. pen., urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la:

- existența infracțiunilor;
- la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune;
- la stabilirea răspunderii penale a acestora,
 - pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

1.2. Principiile specifice fazei de urmărire penală

1.2.1. Caracterul nepublic

Urmărirea penală își poate realiza obiectul numai în măsura în care este lipsită de publicitatea specifică judecătii, întrucât dacă s-ar desfășura în mod

^[1] C.-S. PARASCHIV, *Fișe de procedură penală pentru admiterea în magistratură și avocatură*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 345.

^[2] B. MICU, A. PĂUN, R. SLĂVOIU, *Procedură penală, Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 213.

public ar putea exista riscul ca suspectul sau inculpatul, celelalte părți ori ceilalți subiecți procesuali, să denatureze probele și, în final, să îngreuneze aflarea adevărului.

Această trăsătură este în antiteză cu publicitatea specifică fazei de judecată^[1].

Prin publicitate în procesul penal se înțelege admiterea prezenței oricărei persoane, care nu este un participant la proces, la desfășurarea activității procesuale și procedurale. Sub acest aspect, activitatea de urmărire penală, desfășurându-se în cabinetul organului de cercetare penală sau al procurorului, fără accesul publicului, se poate caracteriza ca nepublică^[2].

1.2.2. Lipsa contradictorialității

Caracterul necontradictoriu al urmăririi penale este generat în principal de lipsa acțiunii opuse de apărare ca răspuns al acțiunii de tragere la răspundere penală, iar în subsidiar este rezultatul caracterului nepublic. Astfel că, actele de urmărire penală nu sunt puse în discuție părților și subiecților procesuali principali, de către organul de urmărire penală, cum se întâmplă, de pildă, în faza de judecată^[3].

În cursul urmăririi penale, procurorul întrunește în persoana sa funcțiile procesuale de învinuire, de apărare și de soluționare a cauzei; ca urmare, nu poate exista contradictorialitate, care presupune exercitarea acestor funcții de autorități și persoane diferite; reprezentantul funcției de învinuire acționează în contradictoriu cu reprezentantul funcției de apărare pentru ca reprezentantul funcției de judecare și soluționare a cauzei să aibă, la deliberare, toate argumentele care susțin sau infirmă învinuirea^[4].

Din punct de vedere tehnico-procesual, contradictorialitatea implică prezența părților la efectuarea actelor procesuale și procedurale pentru ca rezultatul acestora să reflecte atât punctul de vedere al învinuirii, cât și al apărării^[5].

^[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea generală.*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 203.

^[2] G. THEODORU, *Tratat de drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 532.

^[3] C.-S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 347.

^[4] G. THEODORU, *op. cit.*, p. 533.

^[5] *Ibidem*.

1.2.3. Forma preponderent scrisă

Subiecții procesuali pot acționa numai în scris în fața organelor de urmărire penală, prin formulare de cereri sau memorii scrise. Avocatul nu poate pune întrebări subiecților procesuali și nici nu poate să formuleze concluzii orale ca în faza de judecată.

Deși în cursul urmăririi penale părțile și martorii se ascultă oral, în realitate nu se poate considera că urmărirea penală se desfășoară potrivit principiului oralității. Într-adevăr, oralitatea presupune desfășurarea activității procesuale prin viu grai, în prezența procurorului și a părților, pentru ca acestea să asculte ce spune fiecare participant la urmărire și să poată lua, astfel, atitudine imediată, prin viu grai, cu privire la ceea ce s-a spus, prin negarea unor împrejurări afirmate ca existente, prin demonstrarea ca reale a unor împrejurări pretins inexistente, prin punerea de întrebări și obținerea de răspunsuri la acestea. Cunoașterea celor relatate organului de urmărire de părțile și martorii ascultați oral se realizează prin consultarea documentelor procedurale scrise în care au fost consemnate declarațiile^[1].

1.2.4. Subordonarea ierarhică

Dispozițiile organelor superioare devin obligatorii pentru cei ce li se subordonează.

Procurorul are printre atribuțiile sale, menționate de Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, și pe aceea de supraveghere a activității de cercetare penală efectuată de organele de cercetare penală, reglementată în art. 299 C. proc. pen.^[2].

Examinând în partea generală a cursului poziția procesuală a Ministerului Public, am reținut, printre altele, că acesta e organizat pe principiul unității de acțiune, al subordonării ierarhice și acționează în temeiul principiilor *legalității, imparțialității și controlului ierarhic*, sub autoritatea ministrului justiției, în condițiile legii. Aceste principii se aplică pentru Ministerul Public și în cursul urmăririi penale. Astfel, fiecare procuror acționează în numele Ministerului Public, reprezentând interesele generale ale societății și apărând ordinea de drept, drepturile și libertățile cetățenilor; aceasta se realizează printr-o acțiune

[1] G. THEODORU, *op. cit.*, p. 534.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea generală...*, *op. cit.*, p. 204.

unipersonală, fiecare procuror exercitând atribuțiile Ministerului Public în limitele competenței parchetului din care face parte.^[1]

Aceste principii se aplică și organelor de cercetare penală. Organul de cercetare penală al poliției judiciare acționează unipersonal, reprezentând organul de cercetare teritorial, dar cauza poate fi trecută la un alt organ de cercetare, dacă se consideră că ar fi urmărită în mai bune condiții. Și polițiștii judiciari pot lucra în grup, efectuând diferite acte de cercetare penală, dar sunt subordonați șefului formației de cercetare penală^[2].

Și la nivelul procurorului putem vorbi despre existența subordonării funcționale, atunci când sunt incidente dispozițiile art. 325 alin. (1) C. proc. pen., „procurorii din cadrul parchetului ierarhic superior pot prelua, în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziția motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior”^[3].

1.3. Limitele urmăririi penale

Urmărirea penală din punct de vedere temporal prezintă două limite, reprezentate de:

- ☉ un **moment inițial** – începerea urmăririi penale *in rem*:
 - ☉ prin *ordonanța* organelor de urmărire penală;
 - ☉ prin *declarație orală* a procurorului, în cazul constatării infracțiunilor de audiență.
- ☉ un **moment final** – soluționarea cauzei de către procuror:
 - ☉ prin *ordonanță*, care poate dispune o soluție de neurmărire și netrimiteră în judecată:
 - ☉ clasare;
 - ☉ renunțare la urmărire penală.
 - ☉ prin *rechizitoriu*, care dispune trimiterea în judecată:
 - ☉ soluționarea plângerii de către judecătorul de cameră preliminară.

^[1] G. THEODORU, *op. cit.*, p. 538.

^[2] G. THEODORU, *op. cit.*, p. 539.

^[3] C.-S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 348.

- prin *încheiere*, admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecării cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente, trimițând dosarul spre repartizare aleatorie [art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) C. proc. pen.].

1.4. Actele organelor de urmărire penală

Conform art. 286 alin. (1) C. proc. pen., procurorul dispune asupra actelor sau măsurilor procesuale și soluționează cauza prin **ordonanță**, dacă legea nu prevede altfel.

Ordonanța trebuie să cuprindă, potrivit art. 286 alin. (2) C. proc. pen.:

- denumirea parchetului și data emiterii;
- numele, prenumele și calitatea celui care o întocmește;
- fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia și, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;
- obiectul actului sau măsurii procesuale ori, după caz, tipul soluției, precum și motivele de fapt și de drept ale acestora;
- atunci când este cazul, mențiunea căii de atac disponibile, cu arătarea termenului în care aceasta poate fi exercitată;
- date referitoare la măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter medical și măsurile preventive luate în cursul urmăririi;
- alte mențiuni prevăzute de lege;
- semnătura celui care a întocmit-o.

Organele de cercetare penală [art. 286 alin. (4) teza I C. proc. pen.]:

- dispun, prin ordonanță, asupra actelor și măsurilor procesuale
- formulează propuneri prin referat.

Dispozițiile privind conținutul ordonanței procurorului, se aplică în mod corespunzător.

§2. Sesizarea organelor de urmărire penală

2.1. Noțiuni introductive

Sesizarea este modalitatea prin care organele de urmărire penală iau cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni^[1].

Pentru combaterea tuturor infracțiunilor săvârșite, organele de urmărire penală trebuie să fie informate cu privire la fiecare infracțiune ce s-a comis și cu privire la fiecare făptuitor^[2].

Prin mod de sesizare a organului de urmărire penală se înțelege mijlocul prin care acesta ia cunoștință, în condițiile legii, despre săvârșirea unei infracțiuni, determinând obligația acestuia de a se pronunța cu privire la începerea urmăririi penale referitoare la acea infracțiune^[3].

Modurile de sesizare pot fi:

- generale:
 - plângerea;
 - denunțul;
 - actele încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege;
 - sesizarea din oficiu.
- speciale:
 - plângerea prealabilă;
 - sesizarea comandantului unității militare în cazul infracțiunilor săvârșite de militari prevăzute de art. 413-417 C. pen.;
 - sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege;
 - sesizarea formulată cu autorizarea organului prevăzut de lege.

^[1] C.-S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 352.

^[2] G. THEODORU, *op. cit.*, p. 558.

^[3] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, B. MICU, C. NEDELUCU, *Drept procesual penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 210.

2.2. Modurile generale de sesizare

2.2.1. Plângerea

Conform art. 289 alin. (1) C. proc. pen., plângerea este încunoștințarea făcută de o persoană fizică sau juridică, referitoare la o vătămare ce i s-a cauzat prin infracțiune.

Plângerea trebuie să cuprindă:

- în cazul persoanelor fizice: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului;
- în cazul persoanelor juridice: denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar;
- indicarea reprezentantului legal ori convențional;
- descrierea faptei care formează obiectul plângerii;
- indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute.

Condiții de formă:

- dacă este formulată **în scris** trebuie semnată de persoana vătămată sau de mandatar [art. 289 alin. (4) C. proc. pen.];
- dacă este făcută **în formă electronică** trebuie să fie certificată prin semnătură electronică, în conformitate cu prevederile legale [art. 289 alin. (5) C. proc. pen.];
- dacă este formulată **oral** se consemnează într-un proces-verbal de către organul care o primește [art. 289 alin. (6) C. proc. pen.].

Titulari:

- **persoana vătămată – personal** sau **prin mandatar** (mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii) [art. 289 alin. (3) C. proc. pen.];
- **unul dintre soți** pentru celălalt soț – persoana vătămată poate să declare că nu își însușește plângerea [art. 289 alin. (7) C. proc. pen.];
- **copilul major** pentru părinți – persoana vătămată poate să declare că nu își însușește plângerea [art. 289 alin. (7) C. proc. pen.];

- **reprezentantul legal** – în cazul persoanei lipsite de capacitate de exercițiu [art. 289 alin. (8) teza I C. proc. pen.];
- **persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă** – poate face plângere cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă [art. 289 alin. (8) teza a II-a C. proc. pen.].

În cazul în care făptuitorul este persoana care reprezintă legal sau încuviințează actele persoanei vătămate, sesizarea organelor de urmărire penală se face **din oficiu** [art. 289 alin. (8) teza finală C. proc. pen.].

Persoana care nu vorbește sau nu înțelege limba română poate depune plângerea în limba pe care o înțelege. Odată cu depunerea plângerii aceasta poate solicita ca, atunci când este citată, să primească și o **traducere a citației** [art. 289 alin. (11) C. proc. pen.].

De asemenea, conform art. 289 alin. (9) C. proc. pen., plângerea greșit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite, pe **cale administrativă**, organului judiciar competent.

În cazul în care plângerea este întocmită de către o persoană care locuiește pe teritoriul României, cetățean român, străin sau persoană fără cetățenie, și prin aceasta se sesizează săvârșirea unei infracțiuni pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, organul judiciar este obligat să primească plângerea și să o transmită organului competent din țara pe teritoriul căreia a fost comisă infracțiunea. Regulile privind cooperarea judiciară în materie penală se aplică în mod corespunzător [art. 289 alin. (10) C. proc. pen.].

Important! Plângerea nu trebuie confundată cu plângerea prealabilă, care este o condiție de *procedibilitate* (fără de care procedura nu poate fi desfășurată) și *pedepsibilitate* (fără de care nu poate avea loc tragera la răspundere penală).

2.2.2. Denunțul

Conform art. 290 alin. (1) C. proc. pen., denunțul este încunoștințarea făcută de către o persoană fizică sau juridică despre săvârșirea unei infracțiuni.

Denunțul trebuie să cuprindă, potrivit dispozițiilor art. 290 alin. (2) raportat la art. 289 alin. (2) C. proc. pen.:

- în cazul persoanelor fizice: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului;

- în cazul persoanelor juridice: denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar;
- indicarea reprezentantului legal ori convențional;
- descrierea faptei care formează obiectul plângerii;
- indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute.

Condiții de formă:

- dacă este formulat **în scris** trebuie semnat de persoana care îl înaintează [art. 290 alin. (2) raportat la art. 289 alin. (4) C. proc. pen.];
- dacă este formulat în **forma electronică** trebuie să fie certificat prin semnătură electronică, în conformitate cu prevederile legale [art. 290 alin. (2) raportat la art. 289 alin. (5) C. proc. pen.];
- dacă este formulat **oral** se consemnează într-un proces-verbal de către organul care îl primește [art. 290 alin. (2) raportat la art. 289 alin. (6) C. proc. pen.].

Titulari:

- orice persoană fizică sau juridică ce are cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni, dar care nu a suferit de pe urma săvârșirii infracțiunii^[1]:
 - doar personal;
 - chiar și de persoana care a săvârșit infracțiunea (în anumite cazuri, autodenunțul poate constitui cauza de nepedepsire).
- **reprezentantul legal** – în cazul persoanei lipsite de capacitate de exercițiu;
- **persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă** – poate depune denunțul cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă;

Denunțul greșit îndreptat la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite, pe cale administrativă, organului judiciar competent [art. 290 alin. (2) raportat la art. 289 alin. (9) C. proc. pen.].

În cazul în care denunțul este întocmit de către o persoană care locuiește pe teritoriul României, cetățean român, străin sau persoană fără cetățenie, și

^[1] C.-S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 354.

prin aceasta se sesizează săvârșirea unei infracțiuni pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, organul judiciar este obligat să primească denunțul și să-l transmită organului competent din țara pe teritoriul căreia a fost comisă infracțiunea. Regulile privind cooperarea judiciară în materie penală se aplică în mod corespunzător [art. 290 alin. (2) raportat la art. 289 alin. (10) C. proc. pen.].

Persoana care nu vorbește sau nu înțelege limba română poate introduce denunțul în limba pe care o înțelege. Odată cu introducerea denunțului aceasta poate solicita ca, atunci când este citată, să primească și o traducere a citației [art. 290 alin. (2) raportat la art. 289 alin. (11) C. proc. pen.].

2.2.3. Sesizările făcute de persoane cu funcții de conducere și alte persoane

Sesizarea făcută de persoane cu funcții de conducere și alte persoane este modalitatea de informare a organului de urmărire penală oferită anumitor categorii de persoane care, în exercitarea atribuțiilor lor, au luat cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu^[1].

Conform art. 291 C. proc. pen., pot fi titulari ai sesizării:

- orice persoană cu funcție de conducere în cadrul unei autorități a administrației publice în cadrul altor autorități publice, instituții publice ori al altor persoane juridice de drept public;
- orice persoană cu atribuții de control;
- orice persoană care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu de interes public.

Condiții de formă:

- **organele de constatare** trebuie să încheie un **proces-verbal** cu privire la infracțiunea săvârșită, proces-verbal ce va constitui act de sesizare a organelor de urmărire penală; în cazul persoanelor cu funcție de conducere în cadrul unei autorități a administrației publice sau în cadrul altor

^[1] C.-S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 355.